

Specialist voortplanting Karin Hendriks werkt al jaren nauw samen met De Graafschap Dierenartsen, die met haar komst nog meer kwaliteit van zorg biedt. Een gesprek over diergeneeskunde en voortplanting paard anno 2019.

TEKST: YVONNE BUIS-FRANKEN | FOTO'S: SANNE WIERING

Dierenarts Jeroen Smak vertelt hoe de samenwerking tussen De Graafschap Dierenartsen en Karin Hendriks tot stand kwam: "Je ziet dat de klant steeds meer vraagt om kwalitatief hoogwaardige zorg. Daarvoor moet je blijven innoveren. Van oudsher zitten we hier in Vorden in een gebied met veel fokkers en diverse hengstenhouders. Voor dat werk konden we wel wat hulp gebruiken. Zo hebben we Karin gevraagd ons team te versterken. Het ging hierbij niet zozeer om de kwantiteit, maar om de kwaliteit. Karin had al enkele jaren haar examen Europees specialist voortplanting achter de rug en was nog werkzaam op de Universiteit in Utrecht. Zij zag het wel zitten om parttime bij ons te komen werken. Later werd dat fulltime. En uniek aan deze samenwerking was dat ze,

ondanks haar specialisatie, ook onderdeel wilde uitmaken van het team en dus ook diensten ging draaien. Daar waren we natuurlijk erg bij gebaat." Voor Karin was het 'diensten draaien' niet meer dan logisch. "Zeker in de huidige tijd is het meedraaien in het dienstenrooster geen gemeengoed meer, maar voor mij hoort het er gewoon bij. Tijdens de diensten zie ik nog eens wat anders dan alleen maar voortplantingsproblemen. In het voorjaar en de zomer doen Jeroen en ik alleen weekenddiensten gynaecologie, anders zou het echt veel te veel worden, maar in de winter doen ook wij alles."

Fulltime boterham

Zo komt het gesprek op de heden-dagse werkzaamheden op het gebied van voortplanting. Karin: "Toen ik hier begon had ik nooit gedacht dat ik als specialist een fulltime boterham kon verdienen met de gynaecologie. Maar er is de laatste jaren zo veel veranderd, dat ik wel kan zeggen dat tachtig procent van mijn werkzaamheden het hele jaar rond in die richting liggen. Natuurlijk ligt mijn hoofdtaak erin om de merries drachtig te krijgen, maar een belangrijk deel van mijn werk bestaat tegenwoordig ook uit het opvolgen van de dracht. Ik bekijk altijd de merries op zestien dagen en ongeveer een maand dracht. Ik kan zien of de vrucht leeft en beweegt en of er sprake is van ongewenste tweelingdracht. Maar door onze geavanceerde apparatuur kan ik veel meer zien. Zo controleer ik de samenstelling van het vruchtwater en kijk ik naar het aspect van de moederkoek. Al in een vroeg stadium kan ik herkennen dat er iets mis is. Zo kan ik de merrie tijdig behande- ▶

Over voortplantingstechnieken:

"We gaan steeds meer richting de humane gynaecologie"

KARIN HENDRIKS

In 2008 behaalde dr. Karin Hendriks haar diploma Europees specialist voortplanting paard. In 2018 promoveerde zij aan de Universiteit Utrecht op het optimaliseren van reproductietechnieken. Zij opereert onder de naam Hendriks EQ Repro consultancy. Samen met Esther de Melker vormt zij ook het op ICSI en OPU gerichte Seldsum EQ Hendriks. Naast haar drukke werkzaamheden als dierenarts en moeder rijdt zij Z2-dressuur met haar Friese merrie.

FOTO: ISTOCKPHOTO/FRENTUSHA

len en hopelijk de dracht in stand houden. Daarna blijf ik zo'n merrie monitoren. Wat doet het veulen? Groeit het goed? Hoe zit het met de placenta, breidt het proces zich uit? Mijn vak gaat steeds meer richting de humane verloskunde en gynaecologie. Uiteindelijk is toch het doel dat er een levend, gezond veulen wordt geboren."

Geslachtsbepaling

Wat met de moderne echo ook goed te zien is, is het geslacht van het veulen. Karin: "Op zestig tot zeventig dagen kan ik dat het beste zien. Ik kijk dan naar de aanleg van het geslachtsapparaat, die ligt bij de hengst tussen navelstreng en achterbenen en bij de merrie tussen achterbenen en staart. In meer dan 95 procent van de gevallen is de voorspelling dan juist. Tussen honderdtwintig en tweehonderd dagen dracht kun je het ook zien, dan kijk je naar de aanleg van de inwendige geslachtsorganen. Deze methode is iets minder betrouwbaar. Er zijn fokkers die graag willen weten welke geslacht het veulen heeft, omdat ze bijvoorbeeld al handel hebben voor een hengst, of

de merrie niet willen verkopen als er een merrieveulen in zit. Maar ook steeds meer mensen vragen om een 'pretecho'. Dat kan allemaal. Ik maak een echo van het veulen, ga de belangrijkste structuren langs, laat zien hoe het hartje klopt en maak daar een filmpje en foto's van. Dit alles kan je op een USB-stick meekrijgen. Mensen zijn steeds meer betrokken bij hun paard. Ze willen ook de dracht van het begin tot het eind meebeleven, en dat kan op

deze manier. Om het veilig te doen heb ik wel een goede opvoelbox nodig of een deurtje waarachter de merrie goed ingesloten staat. Dit moet in een goed te verduisteren ruimte zijn. Zijn die mogelijkheden er, dan kan dit gewoon in de eigen omgeving plaatsvinden."

ET en ICSI

En hoe staat het met de 'nieuwe technieken', ET en ICSI? Jeroen: "Embryotransplantatie wordt steeds meer toegepast, ook bij andere rassen dan warmbloeden. Er zijn steeds meer dierenartsen die het kunnen en zeker als je ook nog een eigen draagmerrie hebt, is het een hele betaalbare techniek. De resultaten zijn met het juiste uitgangsmateriaal goed. Dat betekent een goed vruchtbare donormerrie, goed sperma en een jonge, fertiele draagmoeder. We zeggen nog altijd dat je ervan moet uitgaan dat je uit drie spoelingen gemiddeld één dracht overhoudt, maar de ervaring leert dat de resultaten nog wel beter zijn. De resultaten zijn goed, maar nooit honderd procent, dat moeten mensen zich wel realiseren."

OPU/ICSI

Speciaal voor het OPU/ICSI-werk is Karin een samenwerking aangegaan met Esther de Melker. Zij zijn verenigd in het bedrijf Seldsum EQ Hendriks. Bij deze techniek worden

eicellen uit de eierstok gehaald, waarna in het laboratorium één spermacel direct in een eicel wordt ingebracht en het embryo wordt opgekweekt. Karin: "Esther en ik hebben allebei onze eigen voortplantingspraktijk, maar voor dit stukje hebben we de handen ineen geslagen. We zijn er nu drie jaar mee bezig en de resultaten worden steeds beter. Bij ET kun je, mits je het juiste uitgangsmateriaal hebt, wel enige garantie geven, maar bij OPU/ICSI absoluut niet. Een algemeen gemiddelde is dat je met minimaal tien follikels begint, waaruit je hopelijk vijf eicellen kan oogsten en er één zich ontwikkelt tot embryo. Maar het kan net zo goed gebeuren dat je dertig eicellen hebt en uiteindelijk geen embryo of vijf eicellen en twee embryo's. Het maakt niet uit of je met jong of oud materiaal werkt, het valt niet te voorspellen. Maar toch, enkele jaren geleden gingen we nog uit van 0,8 embryo per OPU-sessie, momenteel zit dat al op 1,4. Er zit dus wel progressie in. Door deze samenwerking kunnen we de klanten deze techniek bieden. Bij OPU is het stallen van de merries essentieel, je kunt dat niet vanaf huis. We kunnen gebruik maken van de faciliteiten in Jelsum, en van hier. Op beide locaties hebben we voldoende stallen om merries op te vangen."

ICSI-nakomelingen

Jeroen: "De toekomst van deze techniek staat of valt nu met de resultaten die de ICSI-nakomelingen gaan neerzetten. Van ET weten we al dat dat topsportpaarden kan geven, ICSI moet dat nog bewijzen, maar bijvoorbeeld de kampioen van de KWPN hengstenkeuring van vorig jaar, Kannan jr. is een ICSI-nakomeling. Die heeft toch alles in zich om een topsportpaard te worden. Als de fokkers daarvan overtuigd zijn, denk ik dat de techniek nog veel sneller zal groeien dan nu. Als kliniek proberen we complete gynaecologische zorg te verlenen. Hebben we dus bijvoorbeeld een merrie met tumoren of cystes op haar eierstokken, dan vragen wij chirurgiespecialist Astrid

Rijkenhuizen om dit hier op de praktijk samen met Karin met een kijkoperatie te verhelpen. Zo hoeven onze klanten niet ver te reizen voor de juiste zorg."

Juiste kennis bij de hand

Dergelijke samenwerkingen heeft De Graafschap dierenartsen met meerdere specialisten. Jeroen Smak: "We werken samen met een oogheelkundig specialist, een chirurg, wondspecialist, dierfysiotherapeut, een osteopaat en hoefsmeden. Zo hebben we altijd de juiste kennis bij de hand. De rol van assistenten wordt ook steeds belangrijker. We merken toch dat mensen minder handig zijn in het fixeren van hun paarden, daarin minder doortastend zijn. Als het werk erom vraagt, nemen we een assistent mee op een visite. Bij een gebitsbehandeling bijvoorbeeld of het maken van röntgenfoto's of echo aan huis. Daarbij krijgen de assistenten steeds meer zelfstandige taken, zoals het laseren van een paard of het toedienen van medicijnen. Ze mogen natuurlijk niet alles, maar het is wel fijn dat iemand helpt. En dat is toch waar de klant tegenwoordig

om vraagt. Ze willen eigenlijk helemaal ontzorgd worden."

Complete check

In de praktijk ziet Jeroen steeds meer mensen die van huis uit de kennis van paarden niet hebben meegekregen. "Deze mensen zijn vaak emotioneel heel erg betrokken met hun paard. Mede om die reden organiseren we 'paspoortdagen'. Op die dag kunnen de paarden tegen een gereduceerd tarief worden geënt. De paspoorten worden gecontroleerd of ze ook voor de sport helemaal compleet zijn. Daarnaast wordt de ontworming even doorgenomen en is er mogelijkheid tot gebitscontrole. Zo vormen we een ondersteuning in de verzorging van het paard. Soms is het, voor het welzijn van het paard, nodig om een objectief oordeel te geven om zo binnen de grenzen te blijven. Op die dag kunnen eigenaren ook voor allerlei vragen bij ons terecht. Zo hebben we toch een extra moment dat we de klanten even zien en spreken, waardoor problemen eerder aan het licht komen en zowel de klant als wij de verzekering krijgen dat de gezondheidszorg goed op peil is."

TIJD VOOR PAARD ÉN MENS

Over De Graafschap Dierenartsen: "We willen de praktijk nog een stuk uitbreiden, de plannen liggen al bij de gemeente", aldus Jeroen Smak. "We hopen daarmee ook klanten te trekken vanaf de andere kant van de IJssel. Maar ondanks onze omvang en ons streven naar de best mogelijke zorg, willen we toch in de kern de Achterhoekse 'dorpspraktijk' blijven waar de mensen zich thuis voelen en er ook tijd is voor de mens achter het paard. Daar gaan we voor met ons hele team."

Enkele jaren geleden werd nog uitgegaan van 0,8 embryo per OPU-sessie, momenteel zit dat al op 1,4.

JEROEN SMAK

Jeroen Smak studeerde in 1997 af aan de Universiteit van Utrecht en is sinds 1999 werkzaam bij DAP De Graafschap. Korte tijd later werd hij mede-eigenaar. Mede onder zijn leiding groeide de paardenkliniek uit tot wat het nu is. Van jongs af aan had Jeroen interesse in de fokkerij. Niet alleen professioneel, maar ook op bestuurlijk vlak is hij actief in deze branche. Zo heeft hij zitting in de Fokkerijraad van de rijpaarden bij het KWPN. Jeroen fokt zelf zowel in de dressuur als springrichting.

